

MĂRTURII ALE OFIȚERILOR DIN REGIMENTUL 51 INFANTERIE GALAȚI PRIZONIERI ÎN BULGARIA ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

*Dr. Doina ANGHEL**

*Mihai TALAȘMAN***

La începutul secolului al XX-lea, poporul român nu era încă în totalitate liber și nici nu se afla între granițele unui stat unitar, cu caracter național. O parte a teritoriului își câștigase independența la 1877-1878, în cadrul Regatului României, și înregistra progrese în toate domeniile. Milioane de români trăiau în Transilvania, Bucovina și Basarabia, sub stăpânirea străină a Habsburgilor sau a Imperiului Rus, fiind supuși în permanență unui regim de deznaționalizare, dublat de exploatarea socio-economică și politică. Acestora li se adăugau sutele de mii de români din Peninsula Balcanică, împrăștiați în toate statele existente atunci în zonă. Toți aceștia aveau propriile aspirații naționale, pentru a căror împlinire se bazau, în principal, pe sprijinul românismului nord-dunărean.

Relațiile României cu statele din zonă, în special în perioada 1908-1912, au fost subordonate câtorva obiective majore. Guvernele de la București au urmărit să întrețină raporturi de bună vecinătate, de colaborare pe diverse planuri (economic, politic sau cultural) cu statele din zonă. Multă vreme s-a urmărit păstrarea unei stări de pace pe baza realităților teritoriale stabilite prin Congresul de la Berlin.

În anii 1911-1912 s-a format alianța balcanică, incluzând cele patru state de la sud de Dunăre: Grecia, Bulgaria, Serbia și Muntenegru, având ca scop eliberarea conaționalilor care se aflau încă în partea europeană a Turciei.

Primul război balcanic a schimbat fundamental situația teritorial-politică din zonă, proces cu profunde implicații pentru statul român. Astfel, autoritățile de la București, în special opinia publică, au urmărit realizarea, prin diferite modalități, a trei obiective: instaurarea unei păci drepte și durabile, asigurarea securității la granița sudică, inclusiv printr-o întregire teritorială în spațiul dobrogean, garantarea de drepturi care să asigure existența națională a românismului balcanic.

În perioada conflictului balcanic, guvernul român s-a implicat într-o acțiune diplomatică, nu lipsită de greșeli, reușind să obțină garanții pentru

* Expert arhivist, Depozitul Central de Arhivă „Grigore Constandache” Pitești.

**Student, Universitatea Națională de Știință și Tehnologie Politehnica București, Facultatea de Teologie, Litere, Istorie și Arte Pitești, specializarea Istorie.

românismul balcanic, dar și o minoră rectificare teritorială ca urmare a Protocolului de la Petersburg.

Al doilea război balcanic a fost declanșat de Bulgaria, prin atacarea foștilor aliați, cu scopul expansiunii teritoriale menite să îi asigure atât stăpânirea unor teritorii străine, cât și hegemonie balcanică. Acțiunea bulgară a fost impulsionată și sprijinită de către Austro-Ungaria și avea, printre altele, și un caracter antiromânesc. România a fost îndreptățită să se implice nu doar politic, ci și militar, în cel de-al doilea război balcanic. Mobilizarea a aproximativ o jumătate de milion de oameni și campania românească spre sud, în Dobrogea și până în podișul Sofiei, au avut ca rezultat stingerea rapidă a conflictului care risca, în condițiile de atunci, să se transforme într-o conflagrație la nivel mondial.

Ordinul de mobilizare a armatei române fusese emis încă de la sfârșitul lunii mai, însă fusese contramandat în aceeași zi, așteptându-se finalul tentativei rusești de mediere între Serbia și Bulgaria. După eșecul demersului inițiat de Rusia țaristă, aceasta a dat de înțeles României că nu are obiecții față de revendicările asupra liniei Turtucaia-Balcic¹. În schimb, guvernul bulgar cerea României neutralitate și ajutor pentru a încheia pacea cu Serbia și Grecia și, în special, retragerea imediată la Dunăre a armatelor române aflate pe teritoriul Bulgariei, în drum spre Sofia.

Încurajată de Austro-Ungaria, care anexase Bosnia și Herțegovina și nu dorea învecinarea cu o Serbie puternică, Bulgaria începe ostilitățile cu Serbia și Grecia. Urmând sfatul câtorva generali, regele Ferdinand al Bulgariei a lansat un atac rapid, considerând că astfel victoria va fi de partea lor. Realitatea a dovedit foarte repede contrariul, armata bulgară fiind înfrântă la Bregalnița, de către sârbi, și la Salonic, de către greci².

În momentul începerii celui de-al doilea război balcanic, s-a declarat mobilizarea, România anunțând capitalele europene despre intrarea sa în campanie. Primul ministru român, deși adept al politicii expectative, văzând totuși că inițiativele diplomatice pentru rezolvarea conflictului pe cale pașnică au eșuat, a solicitat regelui Carol mobilizarea trupelor și intervenția imediată. De asemenea, a înștiințat diplomații străini despre faptul că motivele intervenției sunt, pe de o parte, acela al asigurării unei frontiere strategice în Dobrogea, pe linia Turtucaia-Dobrici-Balcic și, pe de altă parte, nerespectarea de către Bulgaria a tratatelor și convențiilor internaționale³.

¹ Gheorghe Zbucnea, *România și războaiele balcanice. 1912 - 1913. Pagini de istorie sud-est europeană*, București, Editura Albatros, 1999, p. 206.

² Daniela Bușă, *Modificări politice și teritoriale în Sud-Estul Europei (1878 - 1914)*, București, Editura Paideia, 2003, pp. 270 - 271.

³ Anastasie Iordache, *Criza politică din România și războaiele balcanice 1911 - 1913*, București, Editura Paideia, 1988, pp. 239 - 240.

Mobilizarea armatei române a decurs în bune condiții, fiind mobilizate cinci corpuri de armată cu 15 divizii, dintre care cinci de rezervă, trei brigăzi de infanterie de rezervă, două divizii de cavalerie, o brigadă de călărași, aproximativ 460.000 de militari, 10.600 de ofițeri și 150.000 de cai⁴.

Armata română nu a întâmpinat rezistență serioasă din cauza faptului că trupele bulgare erau angajate în lupte contra celor grecești, sârbești și turcești, din sud. La 9/22 iulie, în timp ce rezistența bulgară se dezintegra pe toate fronturile, guvernul român a acceptat un armistițiu, întrucât armata română nu intrase în război cu scopul de a distruge Bulgaria, ci de a menține echilibrul de forțe în Balcani și să impună rolul României de garant al acestuia⁵.

Decretarea mobilizării în anul 1913 a determinat înființarea, prin Înalțul Decret nr. 4.609 din 20 iunie 1913 și prin Ordinul Marelui Stat Major nr. 476 din 24 iunie 1913, a Regimentului 51 Infanterie Rezervă în garnizoana Galați. Regimentul a fost inclus în compunerea Diviziei a 3-a rezervă și a Brigăzii a 26-a Infanterie Rezervă.

Mobilizat de Cercul de Recrutare „Siret”, Regimentul 51 Infanterie, compus din 3 batalioane, a participat la al doilea război balcanic, în ziua de 13 august 1913 revenind în garnizoana Galați și demobilizând efectivele⁶.

Înalțul Decret nr. 1444/1914 prevedea transformarea batalioanelor de rezervă în regimente. Prin urmare, Batalionul de Rezervă „Siret”, a devenit Regimentul 51 Infanterie, cu reședința în garnizoana Galați, fiind în rezerva Regimentului 11 Infanterie „Siret” din aceeași garnizoană⁷.

În perioada 1 februarie 1917 - 1 aprilie 1918, cele două regimente au funcționat contopite, sub titulatura de Regimentul 51/52 Infanterie, conform Ordinului Marelui Cartier General nr. 1014 din 22 decembrie 1916⁸.

Acțiunea de cea mai mare complexitate desfășurată de armata română în timpul campaniei din anul 1916 a fost operația de apărare de la Argeș, Neajlov, cunoscută și sub denumirea „bătălia Bucureștiului”. La baza acestei acțiuni a stat concepția Comandamentului suprem român care urmărea ca, aplicând manevre pe direcții interioare, să nimicească principalele forțe inamice pătrunse între Carpații Meridionali și Dunăre,

⁴ Mihail E. Ionescu, Nicolae-Șerban Tanașoca, *Al Doilea Război Balcanic (1913)*, București, Editura Militară, 2014, pp. 414 - 142.

⁵ Keith Hitchins, *România, 1866-1947*, ediția a IV-a, trad. de George Potra și Delia Răzdolescu, București, Editura Humanitas, p. 160.

⁶ Depozitul Central de Arhivă „Grigore Constandache” Pitești, (în continuare se va cita Dp.C.A.), fond *Marele Stat Major, Secția I Organizare Mobilizare*, dosar nr. 4, f. 62.

⁷ „Monitorul Oastei” nr.15 din 4 aprilie 1914, Partea Regulamentară, f. 159.

⁸ Dp.C.A., fond *Regimentul 50 Infanterie*, dosar nr. 16, f. 112.

oprind astfel ofensiva adversarului, iar ulterior să reia acțiunile ofensive eliberatoare.

La 11 noiembrie 1916, generalul Constantin Prezan a fost numit comandantul Grupului de Armate constituit în zona Argeș-Neajlov⁹. Regimentul 51 Infanterie a făcut parte din organica Brigăzii 36 Infanterie, participând la acțiunile militare pe frontul românesc pe toată perioada războiului.

Începând cu data de 12 noiembrie 1916 s-au desfășurat acțiuni pentru oprirea înaintării inamicului, rezultatele obținute neputând fi considerate decisive. La 20 noiembrie, Divizia 2/5 Infanterie română a fost atacată, concomitent, de aproximativ patru divizii inamice: dinspre localitatea Bălăria, din direcția comunei Ghimpați și din direcția localității Pîngălești. Copleșită de superioritatea adversarului și cu forțele epuizate după marșuri și lupte neîntrerupte, Divizia 2/5 a cedat către orele 13, începând retragerea la est de Neajlov¹⁰.

Generalul Erich von Falkenhayn scria că „la 20 noiembrie s-a hotărât soarta ambelor armate române, dar, nu tocmai atât de dezastruos, după cum mă așteptasem”¹¹.

În comparație cu alte operațiuni similare, bătălia de la Argeș, Neajlov, a depășit ca dezvoltare în spațiu, timp, complexitate și miza angajată multe dintre ripostele de tip contralovitură executate la acea vreme pe plan mondial. Operațiunea s-a desfășurat pe un front de peste 150 km, cu o adâncime de 200 de km, timp de opt zile¹².

Concomitent cu bătălia de pe Neajlov, pe frontul de nord al Carpaților, Armata 9 rusă declanșase o acțiune ofensivă care, deși urmărea să ușureze operațiunile trupelor române din Muntenia, nu și-a atins obiectivul. În același timp, trupele din Dobrogea începuseră o contraofensivă pentru recucerirea pozițiilor pierdute între Dunăre și Marea Neagră și pentru a ajuta ofensiva generală de pe Argeș¹³. Nici aceste eforturi nu au putut influența deznodământul. La 21 noiembrie, armata română a început retragerea generală spre sudul Moldovei, acesta reprezentând ultimul și cel mai dureros episod al campaniei din 1916.

⁹ *Istoria militară a poporului român*, vol. V, *Evoluția organismului militar românesc de la cucerirea Independenței de Stat până la înfăptuirea Marii Uniri din 1918. România în anii primului război mondial*, Editura Militară, București, 1988, p. 484.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Erich von Falkenhayn, *Campania Armatei a 9-a împotriva românilor și rușilor. 1916/17*, în românește de mr. Al. Budiș și C. Franc, București, 1937, p. 179.

¹² *Istoria militară a poporului român...*, p. 496.

¹³ *România în anii primului război mondial*, vol. I, *Characterul drept, eliberator al participării României la război*, Editura Militară, București, 1987, p. 519.

La izbucnirea Primului Război Mondial, guvernul român luase și o serie de măsuri în perspectiva participării armatei române la campanie, printre care și cele privind prizonierii. Pe parcursul desfășurării campaniei, au fost adoptate noi reglementări și au fost înființate structuri menite a asigura rezolvarea adecvată a tuturor problemelor prizonierilor. La 16 martie 1917, ministrul de război Vintilă Brătianu a adoptat o decizie prin care erau aduse unele clarificări în ceea ce privea prizonierii. Potrivit acestei decizii, Serviciul prizonierilor de război și internaților civili, care funcționa în cadrul Direcției Statistică din Ministerul de Război urma să se ocupe, pe lângă probleme legate de întreținerea și paza prizonierilor de război, și de informațiile despre prizonierii de război români și de ajutorarea lor¹⁴.

Încheind confruntarea directă cu inamicul, prizonierii de război au continuat lupta pentru supraviețuire, suferințele acestora fiind greu de imaginat. Pentru cunoașterea condițiilor inumane din lagărele unde erau duși prizonierii români de război, o sursă de informații extrem de valoroasă o constituiau memoriile întocmite de prizonierii care au supraviețuit și s-au întors în țară.

La 26 martie 1918, Marele Cartier General emitea Ordinul circular nr. 2543, conform căruia, ofițerii erau obligați să întocmească memorii la revenirea în țară. Memoriile trebuiau să conțină date privind împrejurările în care au căzut prizonieri și la ce trupe inamice, unde au fost duși după aceea, în ce lagăr au fost internați, tratamentele la care au fost supuși de către inamic, condițiile de locuit, hrana, îmbrăcămintea, solda, îngrijirea medicală, programul zilnic. Totodată, trebuia menționată data întoarcerii din prizonierat, impresiile generale asupra stării de spirit generale a populației, aprecierile inamicului asupra armatei române și zvonurile care circulau în lagăre în legătură cu evenimentele interne sau internaționale. Memoriile trebuiau întocmite în două exemplare, unul fiind păstrat la istoricul unității militare din care făcea parte autorul, iar celălalt era înaintat Biroului Istoric din Marele Stat Major¹⁵. Aceste memorii sunt deosebit de relevante atât pentru starea materială a prizonierilor, cât și pentru moralul acestora și atmosfera în care au supraviețuit în captivitate.

Numărul prizonierilor de război din Bulgaria nu se cunoaște cu exactitate, cert fiind doar faptul că, alături de sârbi, românii au fost cei mai numeroși prizonieri ai trupelor bulgare. După luptele de la Turtucaia, în lagărele din Bulgaria au ajuns 450 de ofițeri și 27.830 de soldați și subofițeri

¹⁴ Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, *Calvarul prizonierilor români din Primul Război Mondial. Mărturii documentare*, vol. I, Editura Universității din Pitești, 2006, p. X.

¹⁵ Dp. C.A., fond *Comandamentul General al Etapelor*, dosar nr. 633, f. 182.

români¹⁶. După luptele din noiembrie 1916, numărul prizonierilor români din lagărele bulgare a crescut, statisticile guvernului de la Sofia indicând, la sfârșitul Primului Război Mondial, un număr de 21.082, dintre care 758 erau ofițeri. Statisticile întocmite în anul 1922 de autoritățile române indică un număr de 20.162 de soldați și ofițeri români prizonieri în Bulgaria. Diferența este explicată fie de numărul de aproximativ 6.500 de prizonieri români predați autorităților militare germane și turce, fie prin decesul multora dintre ei în timpul transportului spre lagăre¹⁷.

Dacă în ianuarie 1916, în Bulgaria existau 14 lagăre de prizonieri, în anul 1917 erau 21, cele mai cunoscute fiind cele de la Sliven, Iambol, Haskovo, Kârdjali și Plovdiv¹⁸.

Redăm, în continuare, memoriile a doi ofițeri din Regimentul 51 Infanterie Galați, căzuți prizonieri în aceeași zi, pe 20 noiembrie 1916, în luptele de pe Argeș. Documentele dezvăluie halucinantă lume a vieții în captivitate, a disperării, a luptei pentru supraviețuire care, de multe ori, făcea să dispară umanismul, principiile, decența, mila, atât în rândul învingătorilor, cât și al învinșilor.

„20 noiembrie 1918

Memoriul

Locotenentului Vasile I. Ionescu din Regimentul 51 Infanterie căzut la 20 Noiembrie 1916 la luptele de la Ghimpați – Neajlov sub comanda generalului Socec

Subsemnatul lt. V.I. Ionescu, domiciliat în strada Spitalului 35, Galați, făcând parte din Regimentul 51 Infanterie, am fost făcut prizonier în ziua de 20 noiembrie 1916 în luptele de la Ghimpați de pe Neajlov.

Prinși de nemți și de turci din Anatolia, am fost predați de către Mackensen, după cerința bulgarilor, lor. Internat în Haskovo, sudul Rumeliei 4 luni și 14 luni în lagărul Sliven.

Din punctul de vedere al tratamentului, orice descriere, atât verbală, cât și scrisă, rămâne foarte departe de a putea reda realitatea completă. Menționez numai câteva puncte, și aceasta o fac nu ca să mă plâng, ci mai mult ca să pot pune în curent, pe cât pot, pe acei care se vor interesa vreodată de felul cum au fost tratați soldații și ofițerii acestei țări care au

¹⁶ Daniel Cain, *Prizonierii de război români în lagărele din Bulgaria*, în Bogdan Popa, Radu Tudorancea (coord.), „Războiul de fiecare zi. Viața cotidiană în tranșee și în spatele frontului în Primul Război Mondial (1914-1918)”, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2018, p. 217.

¹⁷ *Ibidem*, pp. 217 - 218.

¹⁸ *Ibidem*, p. 219.

luptat ca să o apere, de felul cum a fost insultată țara noastră, batjocorindu-ne și înjosindu-ne până la cel mai mare grad, pe noi, care o reprezentam, în fine, pentru a putea convinge prin scrisul nostru pe orice român, cine sunt vecinii noștri de la sud, barbarii Europei, și cum va trebui să ne purtăm cu toții, poate chiar pentru a justifica faptele noastre, pe care suntem hotărâți să le comitem în viitor.

De va folosi vreodată aceste declarații ale noastre la ceva, atunci va trebui să se stăruie foarte serios, să se cerceteze fiecare amănunțit, ca nu cumva la un moment dat să se tragă o concluzie generală și să se spună «à la guerre comme à la guerre». Va fi o concepție greșită, de care trebuie să ne ferim.

La noi, prizonierii lor au cerut orice și li s-a dat. Ba mai mult, românii au arătat o bunăvoință față de ei, pe când copiii lor, noi, sufeream martiriu.

În tot timpul celor patru luni cât am fost internați la Haskovo, am fost tratați ca robi, nu ca prizonieri de război, deoarece Bulgaria nu aderase încă la Convenția Internațională.

Locuiam într-o baracă foarte mică, cât statura unui om, lungă de 30 de pași, fără geamuri, fără paturi, fără sobe. Aici locuiam 120 de inși. Baraca era construită în așa mod, că atunci când bătea vântul, intra pe un perete; zăpada de asemenea. Mai bine îi zicea baracă de vite, fără pretenție. Am îndurat cele mai grozave chinuri ale frigului, căci nu aveam nici haine pe noi, care să ne țină cald, bulgarii având grijă să se îmbrace cu hainele noastre imediat ce ne-am cunoscut. Sobe nu ne-au pus, pretextând că nu au lemne, deși pădurea era la câțiva pași.

Apă nu exista în lagăr. Noi cumpăram apă cu bidonul cu 40-50 bani și aceea numai când aveam ocazie, astfel că numai așa se explică cum stăteam nespălați săptămâni întregi. Fapt care a făcut ca numai în câteva zile să dăm teren favorabil miilor de insecte ce se găseau în acea baracă, și că cererea comandantului bulgar a rămas fără nici un rezultat. Menționez că apa pentru mâncare provenea din bolovanii de zăpadă pe care-i strângea din curte, pe unde se umbla toată ziua. Nu s-a luat niciodată vreo măsură ca să ne spălăm rufele de pe noi, singurul rând cu care am scăpat și nu ni s-a furat.

Medic bulgar nu există, infirmerie de asemenea.

Ca mâncare, tot timpul celor patru luni ne-a hrănit numai cu mere pădurețe, pere pădurețe, corcodușe, toate făcute cu multă apă, foarte rar bulgur fiert, și ca culme a bătaii de joc, ni s-a dat în luna februarie timp de 15 zile numai varză murată împuțită fiartă cu praz. De multe ori mâncarea se consuma fără pâine, căci nu ne dădea sau mâncam pâinea, fără

mâncare, din cauză că nu era apă sau fiindcă măgarul care era la saca nu voia să meargă și atunci, neputând aduce apa, nu făcea mâncare.

Acestea erau justificările date de lagăr. Ca tratament din partea personalului bulgar, bătaie și iar bătaie și unde nu ne înjura și ne amenința că le-am mâncat cocoșii la 913, pentru care avem să plătim scump acum.

Am fost pus cu camaradul meu, locotenentul Pavelescu Vasile să duc un troc (hârdău) de murdării la șanț, ofițer al armatei române. Am stat ore întregi ca milogii la cazanul bulgăresc pe ploaie, desculți și pe zăpadă dezbrăcați, până se împărțea mâncare la toți prizonierii din lagăr și apoi se dădea la ofițerii români.

Pentru că soarta aceasta devenise imposibilă, începusem să murmurăm și să luăm diferite hotărâri. Exasperasem. Preferam moartea. Câțiva camarazi au fugit. Unul a fost prins imediat și omorât, iar ceilalți bătuți și băgați la beci. Din ordinul ministrului bulgar suntem mutați în lagărul de la Sliven. Aici era lagărul de concentrare al tuturor bolnavilor din Bulgaria.

Prin schimbarea locului nu ni s-a schimbat deloc soarta noastră, deși Bulgaria acum aderase la Convenția Internațională. Am găsit tot aceeași bulgari, cu o ură fără margini și cu porniri față de tot ce e român.

Aici comandantul, sublocotenentul Manef, a apărut mai vulgar. Socotea că era o înjosire să stea de vorbă cu un ofițer român. Întorcea spatele de câte ori ne vedea și nu primea pe nimeni cu nicio plângere sau reclamație.

Colonelul român Neicu Petre a fost înjurat și sictirit pentru că s-a dus să vorbească în numele ofițerilor români. Dădea ordin santinelilor să se poarte arogant cu noi, existând zile anumite când nu puteam ieși prin lagăr că ne bătea pe oricare.

Aceeași lipsă de îngrijire față de noi ca și la Haskovo, o baracă comună, la un loc ofițeri superiori, inferiori, plutonieri și mulți soldați. Jidanii au fost la înălțime și acolo.

Medic aveam pe un sârb, numai cu numele, căci medicamente nu existau. În spitalul din oraș era ordin să nu fie dus nici un prizonier român. Deoarece eram în contact direct cu toți bolnavii din lagăr, am început să dăm și noi tributul. Am fost bolnav de dizenterie, apoi de dublă pneumonie și în fine de tifos exantematic, de care am scăpat ca prin minune. Nicio îngrijire medicală. Doctorul lua numai temperatura. Iar ca hrană, în loc de lapte sau supă, se dădea varză fiartă cu praz.

Din cauza aglomerației, fiind parcă și mai mulți în baraca în care locuiam, atingând cifra de 200-250, orice boală care se propaga imediat, având toate condițiile necesare: murdărie, corp slăbit, fără hrană, aerul stricat, cubajul foarte redus, insecte peste măsură de multe.

Nici aici nu am avut posibilitatea mult timp să ne spălăm, fie făcând baie, fie spălându-ne rufele, decât foarte târziu, prin 1918, când s-a îndurat Crucea Roșie de la Geneva de noi, trimițându-ne, pe lângă alimente, și rufe.

Cât am stat în lagărul Sliven, din martie 1917 și până în iunie 1918, nu am primit de la Comandamentul bulgar decât o cămașă și un pantalon, dimpreună cu 2 bucăți de săpun a 200 gr.

Tifosul exantematic a secerat 50 de ofițeri și plutonieri, iar soldații au dat sacrificiul de 80-100 morți pe zi, ajungând la totalul de câteva mii. Hrana lor erau buruienile și frunzele de copaci.

Spre salvarea cinstei țării noastre să se intervină și să se cerceteze actele acestui lagăr. Se vor descoperi lucruri și fapte îngrozitoare.

Dau ca o explicație a modului cum își băteau joc bulgarii de noi și următorul fapt. Consulul spaniol reprezenta interesele țării noastre. Ei bine, această figură de tristă memorie pentru noi, nu a catadicsit să se deranjeze măcar o dată să vie să ne vadă în ce hal de mizerie și de inchiziție trăiam. Ar fi văzut atunci bulgarii că ne poartă grija cineva și că poate vor ajunge odată timpurile să răspundă de faptele lor. Pe când consulul olandez, spre cinstea și onoarea lui, vizita pe prizonierii englezi și francezi pe fiecare lună, le asculta doleanțele și plângerile lor, și bulgarilor nu le convenea de loc să se poarte cum se purtau cu noi. Acest consul ne-a sfidat, căci numai așa se explică cum după ce a primit memorii plângătoare din partea noastră, el nu a luat nicio măsură.

Morții erau îngropați în pielea goală, ofițerii de asemenea, ba chiar fără sicriu. Numai la 2 camarazi ai noștri au avut voie să meargă numai câte 10 ofițeri cu 10 santinele bulgare.

Comandantul lagărului, sublocotenentul Maneff, patrona toate pungășiile ajutat de nepotul lui Prodanof (tăbăcarul din Tulcea), fost sergent în Regimentul 80 Infanterie în România, Gheorghiu T., iar în Bulgaria transformat în bulgar veritabil, sub numele de Gheorghief.

Astfel, mandatele se încasau de ei, unele le achitau, altele rămâneau pierdute; din pachetele mele de alimente, plătite de familia mea, prin Lyon și Stockholm, se deschideau de ei, noi stând afară la 100 m și ni se trimitea 2-3 articole din 10 câte conținea pachetul. Nu puteam reclama căci eram expuși să nu ni se mai dea de loc, cazuri întâmplare mai târziu. Câtă sfidare și câtă bătaie de joc. Ajunseseră bulgarii să suspecteze Societatea Crucii Roșii Internaționale, justificând că se caută pachetele de ei, ca nu cumva să ni se trimită arme. În schimb, orașul Sliven era plin pe piață de cantități mari de alimente și rufe furate de la noi și vândute pe piață.

În ziua când am aflat că s-a încheiat armistițiul, atunci ne-am hotărât cu toții să nu mai primim nici un transport fără să ni se arate și nouă adresa oficială cu care a fost trimis transportul. Delegatul care a fost

trimis să vorbească a fost înjurat și trimis la carceră, căpitanul Vasilescu Marin, din cavalerie, iar pe toți ofițerii ne-a închis în baraca noastră timp de 7 zile. Concepe vreun creier omenesc ce înseamnă să stea 200 de inși închiși, să nu aibă unde se mișca, să-și facă toate necesitățile înăuntru, unul față de altul... S-a atras atenția comandantului că călca o lege internațională și cum din acel moment numai suntem prizonieri și tolerați de acest stat.

Din toate aceste descrise, rog a nu-și închipui ceva că s-a descris sau s-a povestit totul. Nu. Aici sunt trecute în revistă numai câteva puncte. Trebuie să se gândească ceva numai că săptămâna are 7 zile, iar anul 365 și că fiecare oră în Bulgaria era o întreagă serie de nenorociri și mizerii care ne exasperau.

Sunt sute și mii de chestiuni care, dacă ar fi descrise zilnic, ar plictisi numai citindu-le, dar încă să le sufere.

Starea noastră morală în care eram, fără a avea vreo speranță în ziua de mâine, hrăniți cu fel de fel de vești care mai de care mai urâte și mai bizare, fie prin jurnalele bulgare, fie prin vești răspândite în lagăr, în mod intenționat, grija veșnică a celor lăsați acasă, despre care nu am putut afla nimic mai bine de un an și două luni, spaima și frica la fiecare pas de bolile care ne decimau, groaza zilnică de a fi expuși la crimele și îngrozirea bulgărească, veșnicul tablou zilnic a celor 80-100 cadavre întinse pe pământ ale celor care mureau sub jugul bulgăresc, lipsa de ocupație și de citit ne transformaseră mai mult în niște umbre și ne făcuseră din oameni – neoameni.

Rezultatele funeste ale acestei captivități suportată în mijlocul poporului celui mai barbar din sânul Europei, sunt următoarele:

Am căzut sănătos și m-am întors într-o stare de anemie permanentă din cauza lipsei de mâncare și a răului tratament. Bolnav de reumatism articular, din cauza lipsei de căldură și a hainelor groase, care mi s-au furat de către bulgari.

Din cauza lipsei de îngrijiri medicale și constrânși să întrebuițăm mijloace insuficiente pentru a ne îngriji și a ne încălzi, subsemnatul am răcit și am contractat o dublă pneumonie. Reîntors acasă, în loc să fiu vesel că am scăpat din acest infern, mă găsesc continuu ocupat cu gândul de voi mai putea reveni la sănătatea de înainte de a cădea captiv.

Pentru aceste urmări sunt foarte zdruncinat moralmente, cât și material. Sunt boli care nu se vindecă într-o lună de zile. Am nevoie de medici, de băi speciale, luni întregi, am nevoie de stațiuni climaterice, am nevoie de doctorii continuu. Până azi am cheltuit peste 10.000 de lei, luați împrumut după piață, căci solda încă îmi ajunge să trăiesc.

Am neapărată nevoie de o despăgubire de război, care să poată salva sănătatea.

Pe front, când m-au buzunărit în modul cel mai banditesc, mi-au luat suma de 1800 de lei, un ceas de aur în valoare de 1300 lei, iar în Rusciuk mi-au luat cu sila ceasul de buzunar de aur în valoare de 1000 de lei, hainele și șuba în valoare de 2000 de lei. Camarazii mei, între care sublocotenentul Alboteanu Constantin, inginer silvic, locotenent activ Turturescu Tiberiu, Reg. 51 Infanterie și alți camarazi care prin declarațiunile lor vor adevăra cele suferite ca pagube de mine.

Locotenent V. Ionescu

Regimentul 51 Infanterie

*Str. Spitalului 35, Galați*¹⁹.

Locotenentul Tiberiu Turturescu se adresa Comisarului șef de la Circa a IV-a Poliție din Galați, în data de 4 decembrie 1918, înaintând memoriul privind viața în captivitate, conform ordinului Ministerului de Interne nr. 67085/1918, solicitând, totodată, a fi făcute demersurile necesare pentru a obține 30.000 de lei despăgubiri de la statul bulgar. Aceasta sumă urmând să acopere „jefuirea ce au făcut santinele bulgare asupra mea, cum și costul medicilor și medicamentelor în tratarea bolilor ce am contractat și din cauza răului tratament din Bulgaria”²⁰.

„În conformitate cu ordinul Ministrului de Interne nr. 67805/1918, subsemnatul locotenent Turturescu Tiberiu, din Regimentul 51 Infanterie, fost prizonier de război în Bulgaria, declar următoarele despre tratamentul ce am avut în Bulgaria:

Căzut prizonier la 20 noiembrie 1916 în luptele de la Matei Basarab, de pe Neajlov, am fost dus sub escortă 4 zile pe jos până la Rusciuk. În tot acest timp nu mi s-a dat nimic de mâncare. Singura mâncare și băutură ce am avut tot acest timp a fost niște varză acră și zeamă ce am găsit într-o casă unde am fost închis în satul Bălăria.

La Rusciuk, am fost internat împreună cu alți camarazi în liceul din oraș, unde nu ni s-a dat nici un confort: dormeam ca animalele pe jos, fără foc și fără mâncare. Trei zile am cumpărat noi pâine, cinci zile ne-au dat bulgarii câte 300 gr pe zi, mâncare de loc, tot acest timp ne-am hrănit cu dovleac, cumpărat pe ascuns și cu prețuri exagerate.

În tot acest timp am fost scoși pe stradă, de două ori pe zi, plimbați și lumea adunată ne insulta, ne înjura, ne scuipa strigând: «Rusciuk – Varna, România Mare, mămăligari», înjurături ordinare. În acest timp, ieșind la latrină, santinela ce ne păzea m-a oprit, m-a jefuit de 749 de lei ce

¹⁹ Dp.C.A., fond Marele Stat Major, Serviciul istoric, dosar nr. 2895, ff. 50 - 53.

²⁰ Ibidem, f. 55.

aveam asupra mea, mi-a luat ceasornicul de aur ce aveam cadou de nuntă și jambierele din picioare. Am reclamat dimineața, s-au făcut cercetări de ofițerul care ne păzea, dar nu s-a putut dovedi nimic – cercetări făcute numai de formă, pentru că se știa schimbul de planton și ar fi fost foarte ușor de descoperit.

După 8 zile de mizerie cumplită, am fost imbarcați într-un tren de marfă murdar – chiar în acea zi debarcase un regiment de cavalerie – în vagoane era numai balebă, închiși ermetic, 50 în vagon, am fost târâți 4 zile și 4 nopți fără nici un fel de mâncare până în stația Rakosky. Fiind închiși cu lacăte, nu puteam ieși pentru necesități, pe care le făceam în sticle și străchini, apoi le aruncam pe fereastră. În tot acest timp, am fost insultați prin toate găurile de curioși chemați expres de autorități pentru asemenea manifestații. De la gara Rakovscky am plecat pe jos 17 km, până în lagărul Haskovo. Aici am găsit 3 barace de scânduri, fără geamuri și murdare, locuite de sârbi și ruși, internați sau soldați prizonieri de război. Am fost puși în același regim cu dâșii și amestecați cu ei pentru dormit. Nici o considerație de grad, cultură sau altceva.

Fără pat, învelitoare sau foc am trăit aici până la 25 martie 1917. toate cererile ce le făceam comandantului nostru, feldfeberul Delciu Milef, nu le dădea nici un curs. Din suma de 70 de lei ce ne dădea statul bulgar nu ne rămâneau în mână decât 27,50 lei lunar, restul se reținea pentru hrană, care nu consta decât din ciorbă de pere pădurețe, mere pădurețe, ardei fiert, corcodușe fierte, de două ori pe săptămână bulgur (rămășițe de grâu – zeamă - fierte) și, în fine, de 2 ori carne de oaie, a doua zi de Crăciun și de Anul Nou.

Din cauza frigului și foamei slăbisem în ultimul hal, nu puteam sta în picioare și mai totdeauna mă sprijineam de alți camarazi, care mai aveau rezerve de viață.

Insulte și bătăile în lagăr erau la ordinea zilei. De câte ori santinelele ne găseau prin lagăre ne băteau cu patul armei, sub pretextul că «noi am făcut războiul, că suntem, ciocoi etc.».

Când ieșea fumul la bucătărie, eram cei mai fericiți – însemna că în ziua aceea era «ceaiul de pere pădurețe». Dacă nu ieșea fum, însemna că în ziua aceea nu mâncăm, pentru că erau zile când nu se gătea nici cea mizerabilă ciorbă de mere pădurețe, pentru motivul că «măgărița este bolnavă și nu poate aduce apă» sau că nu sunt lemne, sau, în fine, că nu sunt provizii etc. pâinea consta dintr-un amestec de mălai, făină de mei păsăresc, târâțe, paie tocate etc., 400 de gr pe zi, iar când nu se putea aduce din oraș – nu aveau loc – și de multe ori câte 1/2 din pâine. Apă în lagăr nu aveam. Se găsea fântâna la 2-3 km. Cu măgărița aducea numai pentru gătit (când era zăpadă, măgărița era scutită de acest serviciu), astfel

că nu aveam cu ce ne spăla, nici bea. Ceream să ni se dea nouă voie să aducem, dar nu aproba, așa că apă se aducea de oameni devotați cancelariei (macedoneni) și care ne speculau grozav, plătind 10 bani pe paharul de apă. Nu aveam săpun, nici cazan de fiert apă pentru ruțe. Păduchi de tot felul colcăiau pe noi. Nu am schimbat cămașa din 20 noiembrie 1916 până la 15 aprilie 1917, când am cumpărat o alta de la un sârb, cu bani agonisiți cu multă trudă din cei 27 de lei lunar.

Prin ianuarie 1917 a venit un alt comandant ofițer, dar care, de asemenea, nu și-a dat nici un interes pentru prizonieri. Mizeria era zilnică, zgribuliți în colțuri și nemâncați, plângeam ca copiii (sic!), când în fine soarele de martie ne invita la o fugă în direcția Salonicului. Preferam o ieșire prin baionetă, să murim de glonț, nu de foame. La 14 martie, aranjați pe echipe, încercam evadarea. Nu am avut norocul. O companie bulgară la pândă, a omorât un tovarăș, sublocotenentul Vlad din județul Olt și alți 3 răniți. Restul, la pivniță, fără mâncare și înveliș până ce vine aprobare de mutare în lagărul Sliven, lagăr de pedeapsă și de chin.

Aici, mizeriile și mai mari. Comandantul mai sever, aceeași lipsă de confort și hrană. Bătaia obligatorie, prizonieri de tot soiul, mulți și nemâncați, au început bolile să secere: tifosul exantematic, malnutriția, dizenteria erau la ordinea zilei. Nu mai era fir de iarbă prin curte, nici frunză. Bieții soldați le devorase, din care cauză tributul de morți se ridica la 80-100 zilnic. Gropile numai puteau prididi morții, astfel că echipe mari lucrau gropile anticipat. Moartea o vedeam cu ochii în fiecare moment.

Într-un an am dat: 17 ofițeri, 25 plutonieri și 5 mii de soldați români morți, în afară de zecile de mii de sârbi, ruși și greci.

Am suferit de tifos exantematic și dizenterie, nici un ajutor medical. [...] (filă deteriorată)

Correspondența nu era permisă. Abia după 1 an, pe căi piezișe, am putut să ne contactăm familiile, care ne-au trimis multe ajutoare și nu am primit nici jumătate. Astfel, soția mea mi-a trimis 1000 de lei prin Crucea Roșie și nu am primit decât 350 de lei, fratele meu 600 de lei și am primit numai 450 etc.

Pachetele veneau dijmuite pe jumătate sau lipseau complet. Pachetele se deschideau pentru control de ofițer în cancelarie, apoi, după ce se luau lucrurile mai fine, se dădeau ofițerului afară.

Pachetele care începuseră să vină de la Crucea Roșie erau desfăcute în cancelarie, ca și cutiile ce conțineau carne, lapte condensat, fasole, marmeladă, și ni le vărsa toate în același vas (nu aveam decât o strachină sau un ciob de urcior spart) deoarece opreau cutiile de tablă și le vindeau, însă motivul desfacerii era «ca nu cumva Crucea Roșie Internațională să ne trimită dinamită sau manifeste incendiare în conserve». Când fugea câte un

sârb, tot lagărul era închis în barăci 5 zile de pedeapsă. Nevoile ni le făceam în strachina în care mâncam sau beam apă, apoi le aruncam pe fereastră. Mizeria domnea acolo unde locuiam 200 de ofițeri cu trupă la un loc, ca și pe afară.

Când trimiteam pe domnul colonel Neicu Petre să arate mizeriile și să ceară îmbunătățiri, era scuipat și înjurat, gonit fără vreun răspuns.

Din cauza mizeriilor și a frigului, hrana proastă și apa rea, m-am întors bolnav din Bulgaria. În tot timpul celor două luni de concediu pe care l-am avut am stat la comisia de medici de clasare. Am fost căutat de medici pentru boli la rinichi și reumatism.

Cheltuielile au fost prea mari. Băi și medicamente, și toate astea din cauza răului tratament la care am fost supus, apoi jefuit de lucruri scumpe. Pentru toate acestea rog a se interveni pentru despăgubirea cu suma de lei 30.000 de mii, costul bunurilor furate, medici și medicamente, pe seama statului bulgar.

Locot. Tuturescu Tiberiu

Reg. 51 Infanterie

Galați, Str. Spitalului, 16²¹.

TESTIMONIES OF OFFICERS OF THE 51ST GALATI INFANTRY REGIMENT IMPRISONED IN BULGARIA IN THE FIRST WORLD WAR

-abstract-

Key Words: World War I, captivity, prison camps, inhumane conditions, Bulgaria

The tragedies experienced by prisoners of war cannot be fully understood unless strictly statistical data is combined with descriptions of the horrors experienced by those who had the misfortune to find themselves in this situation.

Having ended the direct confrontation with the enemy, the POWs continued their struggle for survival in enemy camps. This is also the case of Lieutenants Vasile Ionescu and Tiberiu Tuturescu, from the 51st Infantry Regiment, who fell prisoners to the Bulgarians during the Battle of Argeș.

²¹ *Ibidem*, ff. 55v - 56v.

On their return from captivity, they wrote memoirs describing the conditions in which Romanian prisoners had to survive. The officers' memoirs provide information on daily life in the Bulgarian camps, the food, clothing, pay and medical care they received.